

Anadolu'da Çocuk Hekimliğinin 12.000 Yıllık Öyküsü

Murat Yurdakök

**Anadolu'da
Çocuk Hekimliğinin
12.000 Yıllık
Öyküsü**

Murat Yurdakök

Murat Yurdakök

Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı Hastalıkları Anabilim Dalı Öğretim Üyesi olan Murat Yurdakök, 1954 yılında Ankara'da doğdu. 1978 yılında Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden mezun olduktan sonra 1982'de Uzman, 1986'da Öğretim Görevlisi, 1987'de Yardımcı Doçent, 1988'de Doçent ve 1995'de Profesör oldu. Halen Hacettepe Üniversitesi Çocuk Sağlığı Enstitüsü Müdürüdür.

Türkiye Milli Pediatri Derneği Başkanlığı, Türk Neonatoloji Derneği Başkanlığı ve Avrupa Neonatoloji Dernekleri Birliği (UENPS) Genel Sekreterliği yaptı. Akdeniz Ülkeleri Neonatoloji Dernekleri Birliği (UMENS) Başkanı ve Merkezi Avrasya Ülkeleri Neonatoloji Dernekleri Birliği (UCENS) Başkanı, Uluslararası Neonatoloji Kurumu (INA) Kurucu Konsey Üyesidir. 1988-1994 yılları arasında Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurulu Atatürk Kültür Merkezi Asli Üyeliği görevinde bulunmuştur.

1981 yılından beri Turkish Journal of Pediatrics ile Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi Editörlüğü'nde çalışmaktadır. Yurt içinde ve dışında yayınlanmış 506 makalesi, üç kitapçığı vardır. 19 kitapta bölüm yazarı olmuştur. 24'ü tek yazarlı telif, 39'u çok yazarlı telif, editöryel veya çeviri olmak üzere 67 kitabı vardır:

Tek yazarlı kitapları: Bilimsel Görüşle Hipnoz (1977, 1986), İshal (1983), Annelere Çocuk Bakımı (1987), Türk Çocuk Hekimliği Tarihi (1982, 1984), İslamda Çocuk Hekimliği (1984), History of Hacettepe (1984), Pediatrik Paleopatoloji (1986), Hacettepe Çocuk Hastanesi Tarihi (1992), Kur'an ve Hadislerde Çocuk Sağlığı (1992), Yenidoğan Bebeğe Girişimler (1993), Eski İnançlardaki İzler (1994), Doğa ve İnsan Tarihinde Anne Sütü (1996), Ünlü Türk Çocuk Hekimleri (1997), Yenidoğanın Mekanik Ventilasyonu (1999), Kutsal Kitaplarda Çocuk Hekimliği Bilgileri (2001), Pediatrik Terminoloji (2002), Eski Türklerde Çocuk Hekimliği (2003), Yenidoğanda Pulmoner Grafikler (2003), Işığa Doğru (2007), Eski İnançlar ve Hayatımızdaki İzleri (2009), Denemeler (2009), Neonatal Medicine in Ancient Anatolia (2011), Kutsal Sırlar ve Şifreler (2012), Yoğurdun Öyküsü Probiyotiklerin Tarihi (2015), Tıp Ötesi (2015).

Diğer yazarlarla birlikte hazırladığı, editörlüğünü veya çeviri editörlüğünü yaptığı kitaplar: Primer Sağlık Hizmetleri Van Deneyimi (1986), Türkiye'de Çocuk Sağlığı ve Türk Çocuk Hekimleri (1988), Çocuk Sağlığı: Temel Bilgiler (1988, 1992), Çocuk Sağlığı: Prepedötik (1990, 1992), Annelere Başarılı Emzirme El Kitabı (1992), Yenidoğanın Akciğer Hastalıkları (1992), Çocuk Hastalıkları: Tanı ve Tedavi (Current Pediatrics'in çevirisi, 1993), Sorularla Pediatri (Pediatric Secrets'in çevirisi, 1993), Pediatri El Kitabı: Acil Yaklaşımlar ve Tanısal Girişimler (1995), Pediatri: Yeni Bilgiler ve Yeni Görüşler (1995), Yenidoğan Bebeklerin Beslenmesi (1996), Çocuklarda Enteral ve Parenteral Beslenme (1997), Sosyal Pediatri (1998), Pediatride Gelişmeler (1999), Yenidoğan Bakımında Hacettepe Uygulamaları (2001), Prematürelerin Beslenmesi (2002), Year Book of Pediatrics'in çevirisi (2002), Rudolph's Fundamentals of Pediatrics'in çevirisi (2002), Pediatride İnciler: Pratik Pediatri El Kitabı (Pediatric Pearls: The Handbook of Practical Pediatrics'in çevirisi; 2004), Avery'nin Yenidoğan Hastalıkları El Kitabı (Pocket Companion to Accompany Avery's Diseases of the Newborn'un çevirisi; 2004), Neonatoloji (2004), Yenidoğanda Solunum Desteği (2005), Hocabey ile Anılar (2006), Osborn's Pediatrics'in çevirisi (2007), Temel Pediatri Cep Kitabı (Pocket Essentials of Paediatrics'in çevirisi, 2007), Il Neonato in Europe: Tra Storia e Attualità (2007), Pediatride Ayrıcı Tanı (Tutorials in Paediatric Differential Diagnosis'in çevirisi, 2008), Çocuklarda Fizik Muayene (Pediatric Physical Examination: An Illustrated Handbook'un çevirisi, 2008), Pediatri Terimleri Sözlüğü (2008), Pediatride Tanı ve Tedavi: Hacettepe Uygulamaları (2009), Yenidoğan Bakımında Hacettepe Uygulamaları (2009), Türkiye Türkçesi-İngilizce-Azerbaycan Türkçesi-Rusça Tıp Terimleri Sözlüğü (2010), Tıbbi Literatür Kullanıcı Rehberi (Users' Guide to the Medical Literature'in çevirisi, 2010), Children of the Mother Goddess: History of Mediterranean Neonates (2010), Harriet Lane El Kitabı: Pediatride Antibiyotik Tedavisi (The Harriet Lane Handbook of Pediatric Antimicrobial Therapy'nin çevirisi, 2011), Pediatride Yeterlik (First Aid for the Pediatric Boards'un çevirisi, 2011), Yenidoğan Hemşireliği (Nursing the Neonate'in çevirisi, 2012), Doktor Hasta Olunca (When Doctors Become Patients'in çevirisi, 2012), Prenatal Pediatri (2012), Rudolph's Pediatrics (çeviri, 2013), Neonatoloji El Kitabı (Manual of Neonatal Care'in çevirisi, 2014), Yenidoğanda Kalıtsal Metabolik Hastalıklar (2014), 5-Dakikada Çocuk Hastalıklarının Değerlendirilmesi (The 5-Minute Pediatric Consult'un çevirisi, 2015).

Anadolu'da Çocuk Hekimliğinin *12.000 Yıllık* Öyküsü

Murat Yurdakök

Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Profesörü

Murat Yurdakök

Anadolu'da Çocuk Hekimliğinin 12.000 Yıllık Öyküsü

Bu Kitabın birinci ve ikinci baskısının her türlü yayın hakkı **Güneş Tıp Kitabevleri Ltd. Şti.**'ne aittir. Yazılı olarak izin alınmadan ve kaynak gösterilmeden kısmen veya tamamen kopya edilemez; fotokopi, teksir, baskı ve diğer yollarla çoğaltılamaz.

Birinci Baskı: 2016

Genişletilmiş İkinci Baskı: 2017

ISBN: 978-975-277-655-5

Yayıncı ve Genel Yayın Yönetmeni: Murat Yılmaz

Genel Yayın Yönetmeni Yardımcısı: Polat Yılmaz

Yayın Danışmanı ve Tıbbi Koordinatör: Dr. Ufuk Akçıl

Dizgi - Düzenleme: İhsan Ağın

Baskı: Ayrıntı Basım Yayın ve Matbaacılık Hiz. San. Tic. Ltd. Şti.
İvedik Organize Sanayi Bölgesi 28. Cad. 770 Sok. No: 105-A
Ostim/ANKARA
Telefon: (0312) 394 55 90 - 91 - 92 • Faks: (0312) 394 55 94
Sertifika No: 13987

GENEL DAĞITIM

GÜNEŞ TIP KİTABEVLERİ

ANKARA

M. Rauf İnan Sokak No:3
06410 Sıhhiye/Ankara
Tel: (0312) 431 14 85 • 435 11 91-92
Faks: (0312) 435 84 23

İSTANBUL

Gazeteciler Sitesi Sağlam Fikir Sokak
No: 7/2 Esentepe/İstanbul
Tel: (0212) 356 87 43
Faks: (0212) 356 87 44

KARTAL ŞUBE

Cevizli Mahallesi Denizer Cad.
No: 19/C Kartal/İstanbul
Tel&Faks: (0216) 546 03 47

www.guneskitabevi.com
info@guneskitabevi.com

*Anadolu'da Çocuk Hekimliğinin
Aydınlanmasına Çalışmış Kişilerin
Aziz Hatıralarına ...*

ÖNSÖZ

Her şeyden önce bu kitabı elinize alıp incelemeye başladığınız için teşekkür ederim. Muhtemelen aklınıza gelen ilk soru, neden böyle bir kitabın hazırlandığı, eskiden yaşamış hekimlerin hatırlanmasının bize ne yararı olacağıdır. Bunun en kısa cevabı geçmişimizi inceleyerek günümüze ve geleceğimize daha iyi bakmaktır.

Bugünün ışığında geçmişi öğrenmek, geçmişin ışığında bugünü öğrenmek demektir. İnsanın bugün ne yaptığını ve gelecekte ne yapabileceğini bilmesi, büyük ölçüde kendi tarihini anlamasına bağlıdır. Bir başka deyişle insanların bundan sonra ne yapabilecekleri konusundaki tek ip ucu, bugüne kadar yaptıklarıdır. Bugünkü olayların ve bilgilerin kökeni geçmiştir, gelecekteki olayların da temelleri bugündür.

Tarih geçmişi bugüne, bugünü de geleceğe bağlar. Bu nedenle tarihteki olayların ve kişilerin, her çağda ve o günün şartlarında yeniden incelenmesi gerekir. Böylelikle geçmişteki olaylar ve kişiler daha iyi anlaşılır; bunlardan elde edilen bilgilerle geleceğe daha iyi bakılması sağlanır.

Geçmiş, bugünü geliştirip, geleceğin belirlenmesine yarayan tek hazinedir. Bu nedenle kültürel mirasa sahip çıkmak, insanlık adına ideolojik bir tavır içine girmektir. Kültürel değerlere sahip çıkma denildiği zaman, bu topraklar üzerinde yaşamış halkların kültürlerini özümsemek anlaşılır.

Binlerce yıldır Anadolu'da yaşayan insanlar uygarlıklar yaratmış, yaratılanların zenginleşmesine katkıda bulunmuştur. Buna karşılık ülkemizde yıllar süren eğitim ve kültür politikası ile yazılan resmi tarih, üzerinde yaşadığımız yerlerin toplumsal ve tarihsel gerçeklerini öğrenmemizi büyük ölçüde engellemiştir. Örneğin, İslam öncesi Türk tarihinin yüceltilmesi için dünyada bizden başka kimsenin bilmediği 'Orta Asya'dan Göç Haritaları' hazırlanmış; Türklerin Anadolu'nun en eski sakinleri olduğunu kanıtlamak için Hititlerin Türk oldukları ileri sürülmüştür.

Resmi tarih oluşturma'nın asıl amacı 'resmi ideoloji' oluşturmaktır. Resmi tarih oluşturmak toplumsal belleğin yok edilerek ya da değiştirilerek, günün egemenlerinin ihtiyacına cevap verecek şekilde yeniden kurgulanmasıyla mümkün olur. Geçmişteki bazı olaylar abartılır, bazıları yok sayılır ya da önemsizleştirilir, ortaya çıkan boşluklar geçmiş gibi gösterilen efsaneler ve hayallerle doldurulur; yapılan değişikliklerin düzeltilmemesi için tabular oluşturulur.

Bu şekilde hazırlanarak genç nesillere öğretilen tarih 'gerçek tarih' değil, ısmarlama üzerine üretilmiş bir tarihtir. Gizlenen ve unutturulan tarihle, hafıza kaybına uğramış, kim olduğunu, ne olduğunu, nereden geldiğini bilmeyen, kendi geçmişine yabancılaşmış topluma egemen olmak çok daha kolaydır.

Resmi tarih eğitiminin amacı insanların, özellikle de genç nesillerin geçmişleriyle, tarihleriyle, atalarıyla gurur duymasını sağlamaktır. Geçmişle gurur duymak için de geçmiş şanlı olmalıdır.

Resmi tarihçi bu aşamada devreye girer ve şanlı bir geçmiş yaratılır; utanılacak ne varsa yok sayılır. Bunun konumuzla ilgili en iyi örneği ‘Çocuk Hekimlerinin Babası’ kabul edilen Ebubekir Razi’dir (854-925). Türk-İslam hekimi olarak öğretilirken, nasıl bir inanca sahip olduğu gizlenir. Halbuki Razi tarihin ilk deistlerindedir. Ona göre Tanrıya inanmak yeter; peygamberlere ve dine ihtiyaç yoktur. Allah’ı bilmek ve ahlâklî olmak için akıl yeterlidir. Dinlerden beklenenin akıldan beklenmedikçe insanlığın düzelmesi mümkün değildir (Öztürk YN. Deizm. İstanbul: Yeni Boyut Yayınları, 2015: 124-126). İslam felsefecisi Fahreddin Razi (1149-1210) ile karıştırılması bunları gün yüzüne çıkmasına engel olur. Ancak bu kitapta sunulan kişilerin felsefî görüşlerine ve inançlarına bakılmaksızın tanıtımları amaçlanmıştır. Nitekim İslam Tıbbı bölümünde Sabii ve Hristiyan hekimler de yer almaktadır.

Tarih ile ilgili bir metin hazırlarken diğer bir sorun Avrupa merkezciliktir. Bu Avrupa’nın, kendi değerlerini merkeze alan ve bunların dışındaki her değere ve değer sahibine ‘öteki’ olarak bakma tutumudur. Kökeninde, bilim tarihi ve teknolojinin eski Yunanlılarla başladığı inancı vardır. Böyle bir yaklaşımda Anadolu’da her şeyin Yunanlılarla başladığı düşüncesi ortaya çıkarılır; onlardan önceki uygarlıklar göz ardı edilir. Halbuki Anadolu’ya yerleşen Yunanlılar, daha önce burada yaşayan insanları assimile etmişler, kendi dillerini onlara verirken, onların kültürlerini Yunanlaştırmışlardır. Örneğin İzmir’de doğmuş bir ozan olan Homeros, Truva Savaşı’nı anlattığı “İlyada”da Hititler’den ve diğer doğu halklarından etkilenmiş; “Odessa”da Sümerli Gılgamış’ı İthekalı Odysseus’a uyarlamıştır. Homeros hiçbir yerde kendisinin Yunanlı olduğundan söz etmez; Yunanlılar için Akalar terimini kullanır. Denizlere egemen olan Yunanların dili, tıpkı günümüz İngilizcesi gibi bir ticaret dili, bilim dili olarak antik dünyaya yayıldığından; bir kısım halk kendi ana dili yanında, yine tıpkı İngilizce gibi, onu da konuşmuş olmalıdır. Bu nedenle göçlerden 500 yıl sonra bile Thales’in baba adı, Hekateios’un kendi adı, Herodot’un amca adı Karya dilindendir. Avrupa merkezli tarihte ataları Karyalı olan bu büyük düşünür ve yazarları Yunanlı olarak tanıtılır; Milet’te o dönemlerde Karca konuşulduğuna hiç değinilmez. İşin ilginç yanı bizim de bunu kabul etmemizdir. Bu kabul Avrupa merkezli resmi tarihin toplumsal belleğimizi nasıl körelttiğinin iyi bir örneğidir.

Ancak tarihimizde gerçekleri söyleyenler de vardır. Bunlardan biri Fatih Sultan Mehmet’tir. Montaigne (1533-1592) “Denemeler”inde Fatih’in Papa II. Pius’a yazdığı mektupta “İtalyanların bana düşman olmalarına şaşıyorum. Biz de İtalyanlar gibi Troyalıların soyundanız. Yunanlılardan Hektor’un öcünü almak benim kadar onlara da düşer; onlar ise bana karşı Yunanlıları tutuyorlar” dediğini belirtir [Montaigne. Denemeler (çeviri: S. Eyuboğlu). İstanbul: Cem Yayınevi, 1993: 225]. Bu felsefe doğrultusunda hazırlanan kitapta Anadolu’da çocuk hekimliği alanında eserler vermiş kişiler tanıtılırken, doğdukları ya da yaşadıkları yerin bugünkü adları verilerek dikkat çekmeye çalışılmıştır.

Sunulan kitapta 1915 yılından sonra doğanlar çalışma kapsamına alınmamıştır. Bunun en önemli nedenleri bu tarihten sonra doğan hekimlerin bazılarının ya da çok yakınlarının henüz hayatta olmaları ve değerlendirmelerin resmi tarihin tabuların dışına çıkılarak sağlıklı bir şekilde yapılamamasıdır. Bu tarihten sonra doğanların tanıtımları, bizden sonraki nesillerin sorumluluğunda olacaktır.

Bu kitap yaşam enerjilerini, ömürlerinin sonuna kadar yaşadığımız topraklarda çocukların sağlığı için harcamış, bugün çoğunun adları unutulmuş meslekdaşlarımızın aziz hatıralarını anmaya adanmıştır.

Ölüm insanların alın yazısıdır ve insanların çalışmaları ömürleriyle sınırlıdır. Ancak insan biyolojik olarak öldükten sonra eserleriyle değişik bir anlamda olsa da yaşamaya devam eder. Zamanla önce adı, sonra da eserleri unutulur. Gerçek ölüm tamamen unutulmaktır. Bizler de bugün aramızda bulunmayan, aynı zamanda hemşehrimiz olan meslekdaşlarımızı hatırlayalım ki, anıları canlı kalsın, gönüllerimizde yaşamaya devam etsinler.

İnsanın en büyük eseri kendi yaşantısıdır. Sonra yaptıkları, yazdıkları gelir. Bu yolla düşüncelerini, duygularını kendisinden çok sonraları yaşam sıraları gelenlere iletebilir.

Güçsüz kalanların ellerinden düşen kitapları, yaptıkları eserleri alıp, onların çalışmalarını sürdürecektir, gelecek nesillere aktaracak kişiler her zaman bulunacak; insanlığı aydınlatan ışık yansıyan eller değişse de taşıdıkları ışık ölümsüz olacaktır.

Geçmişten geleceğe uzanan bu yolculukta bazı insanlar taşıdıkları meşale ile yalnız çevrelerindeki insanların değil kendilerinden sonra gelen insanların da yolunu aydınlatırlar. Bu insanlar yaşadıkları yıllarda diğer insanlara ve kendilerinden sonra gelenlere rehber olmuş kişilerdir. Dilerim onların erdemleri rehberimiz, anıları yolumuza ışık olsun.

Bundan sonra rehber olacak kişilerin kimler olabileceği konusunda şimdiden bir şey söyleyemeyiz. Yapabileceğimiz öncelikle yolu bulmak, yola çıkmak, yolda olmak, yol almak ve yol olmaktır.

Anadolu'da Çocuk Hekimliğinin 12.000 Yıllık Öyküsü, bunu oluşturan kişilerin yaşam öyküleri üzerinden anlatılmaya çalışılmıştır. Bugüne kadar Anadolu'da yetişen çocuk hekimlerinin ya da çocuk hekimliği ile ilişkili kişilerin, yaşamları ve eserleriyle ilgilenecekler bir başlangıç noktası olabileceğine inandığım kitabı değerlendirmenize sunuyorum. Okuyan herkesin aradıklarıyla ilgili bazı şeyler bulabileceğine düşündüğüm bu mütevazı kitabın, tam ve kusursuz olduğunu asla ileri sürmüyorum. Amacım geçmişle aramızdaki perdeyi biraz aralamak, gelecek kuşakların geçmişe yönelik arayışlarına ışık tutmak olmuştur. Ancak bunu yapmaya çalışırken eksikliklerimin ve yanlışlıklarımın olabileceğini biliyorum. Okuyucuların bunları hoşgörüp, düzeltilmeleri için bana yardımcı olacaklarını umut ediyorum. Atalarımızın dediği gibi “*İlmin ve olgunluğun en yüksek derecesi hoşgörüdür*”.

Murat Yurdakök

Genişletilmiş İkinci Baskıya Önsöz

Kitabın Birinci Baskısı'nın yapıldıktan sonra geçen yaklaşık bir yıllık süre içinde elde edilen yeni bilgiler doğrultusunda genişletilerek hazırlanan, ancak 1923 yılında ve sonrasında doğan hekimlerin alınmadığı “Genişletilmiş İkinci Baskısı”nı değerlendirmenize sunuyorum. Selam, Sevgi ve Saygılarımla,

Murat Yurdakök

Açıklamalar

Kişiler

Kitapta kişiler doğum sıralarına göre sıralanmıştır. Bazı resimler kolaylıkla anlaşılabilceği gibi temsilidir.

Kitap bölümleri

Kitap daha rahat okunabilmesi için bölümler halinde düzenlenmiştir. Ancak bölümler arasında kesin sınırlar yoktur. Doğum tarihi nedeniyle bir bölümde yer alan, eserlerinin içeriği yönünden önceki ya da sonraki yer alabileceği düşünülmelidir.

Kullanılan kısaltmalar

³ Kesin olarak bilinmeyen tarih

s. Saltanat yılları

ö. Ölüm yılı

d. Doğum yılı

İÇİNDEKİLER

ÇOK ESKİ (ARKAİK) DÖNEM

Urfalı Avcı-Toplayıcılar (MÖ 10.000)	1
Konyalı İlk Çiftçiler (MÖ 7000).....	1
Malatyalı Kafa Uzaticılar (MÖ 5000)	3
Sümerler (MÖ 3000 - 2000)	4
Tokatlı Hattiler (MÖ 2500 - 2000).....	5
Kayserili Asurlular (MÖ 2000 - 1750).....	5
Hititler (MÖ 1600 - 1200)	6
Şarkikaraağaçlı Tunnaviya	8
Hurriler (MÖ 2300 - 1000).....	8
Adanalı Puduhepa (MÖ1270 [?] - 1230 [?])	9
Osmaniyeli Geç Hititler (MÖ 1200 - 700).....	9
Vanlı Urartular (MÖ 860-590)	10

YUNAN-ROMA DÖNEMİ

Sultanhisarlı Dionysos (MÖ 1000)	11
İzmirli Homeros (MÖ VIII. yüzyıl)	11
İzmirli Babanın Oğlu Hesiodos (MÖ VIII. yüzyıl)	13
Termeli Amazonlar (MÖ VII. yüzyıl [?])	13
Polatlılı Midas (ö. MÖ 695)	14
Emirdağlı Ezop (MÖ 620 [?] - 560 [?]).....	15
Sisamlı Pisagor (MÖ 580 [?] - 500 [?]).....	16
Urlalı Anaksagoras (MÖ 510 [?] -428 [?])	17
Bodrumlu Herodot (MÖ 484 [?] - 425 [?]).....	17
İstanköylü Hipokrat (MÖ 460 [?] - 357 [?])	18
Kadıköylü Herofilus (MÖ 335 [?] - 225 [?]).....	19
Ankaralı Galatlar (MÖ 300).....	19
Sinoplu Büyük Mithridates (MÖ 132-63).....	20
Konuralpli Asklepiades (MÖ 124 [?] - 40 [?]).....	21
Amasyalı Strabon (MÖ 64 - MS 24)	22

Adanalı Dioskorides (MS I. yüzyıl)	22
Antalyalı Athenaeus (MS I. yüzyıl)	23
Efesli Soranus (MS 98 [?] - 138)	23
Kapadokyalı Aretaeus (MS II. yüzyıl)	23
Bergamalı Galen (130 - 200)	24
Bergamalı Oribasius (325 [?] - 403 [?])	24
Diyarbakırlı Aetius (502 [?] - 575 [?])	24
Aydınlı İskender (525 [?] - 605 [?])	24
Kutsal Kitap	25
Tarsuslu Aziz Pavlus (MS 5 [?] - 67 [?])	26
Demreli Aziz Nikolas (260 [?] - 340)	27
Sivaslı Aziz Vlas (280 [?] - 316)	28
Eskipazarlı Aziz Stylianos (MS VI. yüzyıl)	28

ESKİ TÜRKLER DÖNEMİ

Şaman İnancının Yansımaları	29
Oğuz Han	31
Koroğlu (Goroğlu)	32
Manas Han	33
Adı Bilinen İlk Türk Hekimi Sengdo Ochen (VIII. yüzyıl)	33
Uygurlar	34

ORTA ÇAĞ DÖNEMİ

Hız. Muhammed (571 - 632)	35
Dede Korkut	36
Lokman Hekim	37
İbni Rabbân Taberî (778 [?] - 864 [?])	38
Sabit bin Kurra (826 - 901)	38
Ebu Zeyd el-Belhî (849 - 934)	39
Ebubekir Razi (865 - 925)	39
Ali İbn Abbâs el-Mecûsi (ö. 994 [?])	41
Firdevsi (940 - 1020)	41
Cebrail bin Bahtîşu (ö. 1058)	42

Biruni (973 - 1048).....	42
İbni Sina (980 - 1037).....	43
Kaşgarlı Mahmud (1008 - 1090 [?]).....	45
Yusuf Has Hâcib (1019 [?] - 1077 [?]).....	46
İsmail Cürçânî (1042 - 1137).....	46
Hubeyş bin İbrahim et-Tiflîsî (1113 [?] - 1232 [?]).....	47
Mekhitar Heratsi (1120 - 1200).....	48
Muzafferüddin Kökbörü (1154 - 1233).....	49
Abdullâtif el-Bağdadî (1162-1231).....	50
Nasiruddin Tusî (1201 - 1274).....	51
Mevlana Celaleddin Rumî (1207 - 1273).....	51
Nasreddin Hoca (1208 - 1284).....	53
Ebü'l-Ferec İbnü'l-İbri (1226 - 1286).....	54
Ebubekir Sadreddin Konevî (ö. 1294 [?]).....	56
Nikolaos Myrepsos (XIII. yüzyıl).....	56
Yohannes Zekerias Aktuarius (1275 [?] - 1328 [?]).....	57
Hacı Bektaş Veli (1281 [?] - 1338 [?]).....	57
Amasya'daki Çocuk Mumyaları (XIII. yüzyıl).....	58
Râhatoğulları (XIV. yüzyıl).....	58

TÜRKÇE ESERLER DÖNEMİ

Hekim Bereket (XIV. yüzyıl).....	60
Geredeli İshak Bin Murat (XIV. yüzyıl).....	60
Hacı Paşa (1339 [?] - 1424 [?]).....	61
Ahmed el-Mardani (ö. 1420 [?]).....	62
Ahmedî (1334 [?] - 1413).....	62
Mansur bin Muhammed bin Ahmed (XIV. yüzyıl).....	63
Eşref bin Muhammed (XV. yüzyıl).....	64
Şerafeddin Sabuncuoğlu (1385 - 1468 [?]).....	64
Gıyâs İbn Muhammed (ö. 1502 [?]).....	65
Muhyiddin Mehi (XV. yüzyıl).....	66
Mehmet bin Ali (XV. yüzyıl).....	66
Mü'min bin Mukbil es Sinobî (XV. yüzyıl).....	66
Muhammed bin Mahmud Şirvanî (ö. 1440 [?]).....	67

İbni Şerif (XV. yüzyıl).....	67
Hekim Hayreddin (XV. yüzyıl)	68
Ahi Çelebi (1431 - 1524)	68
Ebusuud Efendi (1490 - 1574).....	69
Nidâî Ankaravî (1509? - 1567?)	69
Ebû'l-Fazl Mehmed Defterî (ö. 1564)	70
Şemseddin-i İtâkî (d. 1570?)	71
Zeynelâbidîn bin Halil (ö. 1647)	71
Evliya Çelebi (1611 - 1682).....	71
Emir Çelebi (ö. 1638)	72

BATI TIBBİNİ TANIMA (ÇEVİRİLER) DÖNEMİ

Salih bin Nasrullah (ö. 1669)	74
Hayatizade Mustafa Feyzi Efendi (ö. 1692)	75
Şaban Şifai (1645 - 1705)	75
Hezârîfen Hüseyin Efendi (ö. 1691?)	76
Katipzade Mehmet Refi' Efendi (1670? - 1769).....	77
Emanuel Timonius (1669 - 1720)	78
Lady Mary Wortley Montagu (1689 - 1762)	78
Ebulfeyz Mustafa Efendi (d. 1680?)	80
Abbas Vesim Efendi (1689? - 1760?)	80
Dağıstanlı Mehmet Efendi (XVIII. yüzyıl)	81
Erzurumlu İbrahim Hakkı (1703 - 1780)	81
Tokatlı Mustafa Efendi (ö. 1782).....	81
Gevrekzade Hafız Hasan (1727 - 1801)	82
Subhizade Abdülaziz Efendi (1735 - 1783).....	82
Şanizade Mehmed Ataullah Efendi (1771 - 1826)	83

YAPILANMA (TIBBİYE) DÖNEMİ

Mustafa Behçet Efendi (1774 - 1833).....	85
Spiridon Zaviciyanos (1810 - 1891).....	86
Kaspar Sinabyan (1814 - 1872).....	86
Mustafa Hami Paşa (ö. 1879)	87
Hovsep Nurican (1823 - 1898)	87

Baronig Hayg Madteosyan (1836 - 1926)	87
Mehmet Ali Paşa (1837 - 1914)	88
Nafiz Paşa (1839 - 1929)	88
Feyzi Paşa (1845 - 1923)	89
Giovanni Batista Violi (1849 - 1928)	90
Mıgırdiç Arzumanyan (1853 - 1926)	93
Musa (Moris) Şinasi (1855 - 1929)	93
İbrahim Paşa (1861 - 1938)	94
Hüseyin İhsan Paşa (1862 - 1911)	97
Salih Bey (ö. 1914?)	98
Besim Ömer Akalın (1862 - 1940)	98
İsmail Derviş (1873 - 1932)	100
Esad Feyzi (1874 - 1901)	101
Ahmet Şükrü Bayındır (1875 - 1926)	102
Kadri Raşit Anday (1875 - 1949)	103
Mehmet Kâmil Berk (1878 - 1958)	104
Mustafa Kemal Atatürk (1881 - 1938)	105
Kâzım Karabekir (1882 - 1948)	107
Kerope Cezveciyan (1883 - 1942)	107
Fuat Umay (1885 - 1963)	108
Hrant Peştimalciyan (1885 - 1963)	109
Harutyan Diraduryan (1885 - 1971)	109
İhsan Hilmi Alantar (1888 - 1962)	109
Safiye Ali Krekeler (1891 - 1952)	111
Zühtü Rıza Tinel (ö. 1950?)	113
Hamid Osman Olcay (d. 1892)	114
Ali Şükrü Şavlı (1892 - 1980)	114
Reşit Galip (1893 - 1934)	115
Behçet Uz (1893 - 1986)	116
Sırrı Halil Arıksoy (1897-1978)	117
Sami Ulus (1902 - 1965)	118
Haldun Tekiner (1903 - 1965)	119
Sabiha Süleyman Sayın (1903 - 1984)	119
Nikola Fakaçelli (1904 - 1980)	120

YENİDEN YAPILANMA (REFORM) DÖNEMİ

Şevket Salih Soysal (1900 - 1992)	121
Sezai Bedrettin Tümay (1901 - 1986)	122
Nusret Hasan Fişek (1914 - 1990).....	123
Hatice Metine Bilger (1914 - 2004)	125
Cihat Tahsin Gürson (1916 - 1978).....	126
Ceyhun Atuf Kansu (1919 - 1978)	127
Ziyaeddin Akbay (1920 - 1991).....	129
Mehmet Haydar Dinçer (1920 - 2013)	130
Sabiha Özgür (1922 - 2011).....	131

YENİDEN DOĞUŞ (RÖNESANS) DÖNEMİ

Albert Eckstein (1891 - 1950)	132
İhsan Doğramacı (1915 - 2010)	134

Kaynaklar	141
-----------------	-----

EK BÖLÜM

OSMANLI DÖNEMİNDE BATILI ÇOCUK HEKİMLERİ

Paulus Bagellardus (1410 [?] - 1494 [?])	159
Bartholomaeus Metlinger (ö. 1491 [?])	160
Cornelius Roelans (1450 - 1525).....	161
Leonelli Faventide Victorius (1450 [?] - 1520).....	161
Sebastian Oestereicher (ö. 1550).....	161
Simon de Vallambert (XVI. yüzyıl)	162
Thomas Phaer (1510 - 1560)	162
Giovanni Filippo Ingrassia (1510 - 1580)	162
Felix Würtz (1518 - 1575)	163
Laurent Joubert (1529 - 1582)	163
Hieronymus Mercurialis (1530 - 1606).....	163
Felix Plater (1536 - 1614).....	164
Scévole de Sainte-Marthe (1536 - 1623).....	164
Gullaume de Baillou (1538 - 1616)	164
Wilhelm Fabry (1560 - 1634)	165

Louise Bourgeois (1563 - 1636)	165
Philipp Gerhard Grüling (1593 - 1667)	165
Francis Glisson (1599 ² - 1677)	166
Robert Pemell (ö. 1653)	166
Francis Sylvius (1614 - 1672)	166
Wolfgang Hoefer (1614 - 1681)	167
Daniel Whistler (1619 - 1684)	167
Thomas Willis (1621 - 1675)	167
Richard Wiseman (1622 - 1676)	168
Thomas Sydenham (1624 - 1689)	168
Jane Sharp (ö. 1671)	168
John Mayow (1643 - 1679)	169
Walter Harris (1647 - 1732)	169
Giovanni Battista Morgagni (1682 - 1771)	169
Nils Rosen von Rosenstein (1706 - 1773)	170
William Heberden (1710 - 1801)	170
William Cadogan (1711 - 1797)	170
Robert Whytt (1714 - 1766)	171
Sir Percival Pott (1714 - 1788)	171
George Armstrong (1719 - 1789)	171
Francis Home (1719 - 1813)	172
Michael Underwood (1737 - 1820)	173
Hugh Downman (1740 - 1809)	173
Samuel Bard (1742 - 1821)	174
Benjamin Rush (1745 - 1813)	174
François Chaussier (1746 - 1828)	174
Hezekiah Beardsley (1748 - 1790)	175
Edward Jenner (1749 - 1823)	175
Jean Baptiste Timothée Baumes (1756 - 1828)	176
Nathan Smith (1762 - 1829)	177
Edward Harrison (1766 - 1838)	177
Oğul William Heberden (1767 - 1845)	177
William Potts Dewees (1768 - 1841)	179
Johann Georg von Ruehl (1768 - 1846)	179

John Burns (1774 - 1850)	180
Baron Guillaume Dupuytren (1777 - 1835)	180
George Logan (1778 - 1861)	180
Pierre-Fidèle Bretonneau (1778 - 1862)	181
Johann Friedrich Meckel (1781 - 1833)	181
Wilhelm Friedrich von Ludwig (1790 - 1865).....	181
James Blundell (1791 - 1878)	182
Charles D. Meigs (1792 - 1869)	182
Thomas Addison (1795 - 1860).....	182
Robert James Graves (1796 - 1853).....	183
Friedrich Ludwig Meissner (1796 - 1860)	183
Thomas Hodgkin (1798 - 1866)	183
Charles-Michel Billard (1800 - 1832).....	184
Vincent Alexander Bochdalek (1801 - 1883)	184
Armand Trousseau (1801 - 1867)	184
Guillaume-Benjamin-Amand Duchenne (1806 - 1875).....	185
William Little (1810 - 1894)	185
Charles West (1816 - 1898)	186
Ignaz Philipp Semmelweis (1818 - 1865)	186
Jaeques Hervieux (1818 - 1905)	187
Carl Credé (1819 - 1892)	187
Eduard Heinrich Henoch (1820 - 1910)	188
Elizabeth Blackwell (1821 - 1910)	188
Louis Pasteur (1822 - 1895)	188
Jean-Louis-Paul Denucé (1824 - 1889).....	191
Langdon Down (1828 - 1896).....	191
Stéphane Étienne Tarnier (1828 - 1897)	191
Sir Jonathan Hutchinson (1828 - 1913)	192
Joseph Marie Jules Parrot (1829 - 1883)	192
Abraham Jacobi (1830 - 1919)	193
Harald Hirschsprung (1830 - 1916).....	193
Carl Gerhardt (1833 - 1902)	193
František Chvostek (1835 - 1884).....	194
Wilhelm Ebstein (1836 - 1912)	194

Samuel Jones Gee (1839 - 1911)	194
Wilhelm Heinrich Erb (1840 - 1921)	195
Joseph O'Dwyer (1841 - 1898)	195
Johann Otto Leonhard Heubner (1843 - 1926).....	196
Pierre-Constant Budin (1846 - 1907)	196
Nil Fyodorovich Filatov (1847 - 1902)	196
Johannes Orth (1847 - 1923)	197
Victor Henri Hutinel (1849 - 1933).....	197
Étienne-Louis Arthur Fallot (1850 - 1911)	197
Hans Chiari (1851 - 1916)	198
Philippe Charles Ernest Gaucher (1854 - 1918).....	198
Emil Adolf von Behring (1854 - 1917).....	198
Luther Emmett Holt (1855 - 1924).....	199
Joseph Babinski (1857 - 1932)	199
Sir Archibald Garrod (1857 - 1936)	200
Érasme Bonnaire (1858-1918).....	200
Augustin Nicolas Gilbert (1858 - 1927)	201
Henry Koplik (1858 - 1927)	201
Antoine Bernard-Jean Marfan (1858 - 1942)	201
Christian Georg Schmorl (1861 - 1932)	202
Adalbert Czerny (1863 - 1941)	202
Victor Eisenmenger (1864 - 1932).....	202
Heinrich Finkelstein (1865 - 1942).....	203
Sir George Frederic Still (1868 - 1941)	203
Max Wilms (1867 - 1918).....	204
John Howland (1873 - 1926).....	204
Józef Polikarp Brudziński (1874 - 1917).....	204
Clemens von Pirquet (1874 - 1929).....	205
Ernst Moro (1874 - 1951)	205
Julius Hess (1876 - 1955)	205
Edgar von Gierke (1877 - 1945)	206
August Ritter von Reuss (1879 - 1954).....	206
William Edwards Ladd (1880 - 1967)	207
Robert Debré (1882 - 1978)	207

Kenneth Daniel Blackfan (1883 - 1941)	208
Sir Edward Mellanby (1884 - 1955)	208
Henry F. Helmholtz (1882 - 1958)	209
Williams McKim Marriott (1885 - 1936)	209
Gaston Ramon (1886 - 1963)	209
James Buren Sidbury (1886 - 1967)	210
Arvo Henrik Ylppö (1887 - 1992)	210
Alfred P. Hart (1888 - 1954)	210
Ivar Asbjörn Fölling (1888 - 1973)	211
Sir Norman M. Gregg (1892 - 1966)	211
Guido Fanconi (1892 - 1979)	212
Cicely Delphine Williams (1893 - 1992)	212
Maurice Pate (1894 - 1965)	213
Philip Drinker (1894 - 1972)	213
Gerhard Johannes Paul Domagk (1895 - 1964)	214
Helen Brooke Taussig (1898 - 1986)	214
Waldo E. (Bill) Nelson (1898 - 1997)	215
Mary Crosse (1900 - 1972)	215
Dorothy Hansine Andersen (1901 - 1963)	216
Clement Smith (1901 - 1988)	216
Edith Potter (1901 - 1993)	217
Louis Klein Diamond (1902 - 1999)	217
Sidney Farber (1903 - 1973)	218
Marino Ortolani (1904 - 1983)	218
Robert Edward Gross (1905 - 1988)	219
Albert Bruce Sabin (1906 - 1993)	219
Virginia Apgar (1909 - 1974)	219
Charles Alderson Janeway (1909 - 1981)	220
Harry Shwachman (1910 - 1986)	220
Denis Parsons Burkitt (1911 - 1993)	221
Jonas Edward Salk (1914 - 1995)	221
Victor Assad Najjar (1914 - 2002)	221
Henry L. Barnett (1914 - 2001)	222
Niilo Hallman (1916 - 2011)	222

Adanalı Puduhepa (MÖ1270⁷ - 1230⁷)

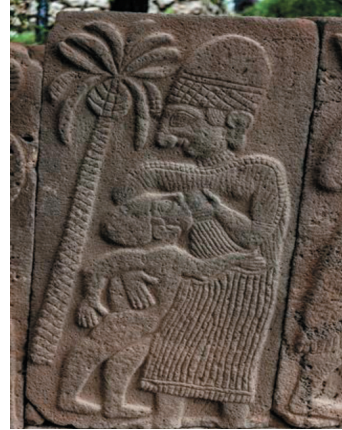
III. Hattuşili (s. MÖ 1267-1237), Kadeş Savaşı'nda kardeşi kral II. Muvatalli'ye yardım edip ülkesine dönerken (MÖ 1285-1286) koruyucu tanrısına gerekli kurbanları sunmak için Hurrielerin yaşadığı Kizzuwatna ülkesinin (Romalılarda Kilikya, günümüzde Adana) muhtemelen başkenti olan Kumanni'nin (Roma çağındaki Komana, günümüzde Tufanbeyli İlçesi Şar Ören Yeri) yakınlarındaki Lavazantiya kentine gelir. Orada Babil İştari'nden farklı olarak savaşçı niteliği olan Hurri İştari'nin (Sausga) rahibi Pentipsarri'nin kızı Puduhepa ile evlenir. Kral (Tabarna) ile her alanda eşit kabul edilen Ana Kraliçe (Tavananna) olur. Kadeş Anlaşması'nı eşi ile birlikte imzalar, büyük krallarla kimseye danışmadan bağımsız olarak mektuplaşır, dinî törenleri ve hukukî işleri yönetir. Adında Hurri Baştanrıçası Hepat'ın adını taşıyan Puduhepa ile III. Hattuşili'nin erkek ve kız çocukları olur. Ancak III. Hattuşili'nin daha önceki evliliğinden doğan çocuklara da öz çocukları gibi bakar. "Tanrılar doğum yapan kadınlara yardım eder; ben de onlardanım" diyen Puduhepa kimsesiz çocuklara sahip çıkar, onlara koruyucu aileler bulur.^{42,43}

III. Hattuşili'nin oğlu IV. Tuthaliya'ya ait mühür baskısı (MÖ 1250-1220), Adana Arkeoloji Müzesi. Soldaki başörtülü kadın Puduhepa'dır.

Osmaniyeli Geç Hititler (MÖ 1200 - 700)

MÖ 1200'lerde batıdan gelen Ege Göçleri'nin saldırılarından kurtulabilen Hititler güney ve güneydoğu Toroslar'ın dağlık bölgelerine çekilerek bağımsız beylikler kurdular ve MÖ VII. yüzyılda Asurlular tarafından yıkılana kadar varlıklarına devam ettiler. Bunlardan Osmaniye ili Kadirli ilçesi sınırları içerisinde bulunan Asativadya (Aslanta-Karatepe) Kalesi MÖ VIII. yüzyılda, Hitit Kralı Asivatas tarafından kuzeyden gelecek saldırılara karşı bir sınır kalesi olarak kurulmuştu. Kral sarayının duvar süslemelerindeki 'Çocuğunu Emziren Anne' steli, günümüzde çocukların iki yıl emzirilmeleri şeklindeki öneriye tamamen uygundur.

Asativatas'ın saray duvarındaki 'Çocuğunu Emziren Anne' steli, Asativadaya; Karatepe-Aslantaş; Kadirli, Osmaniye

Altun-yış'ta (Altaylar) bulunan KÖK TÜRK döneminden kalan bir mezarın yanındaki kaya resminde bağdaş kurmuş taçlı kadın, Umay; önünde diz çökmüş maskeli kişiler, kurban edilen atları sunan kamlardır (Esin E. Türk Kozmolojisine Giriş, İstanbul: Kabala Yayınevi, 2001: 61).

Eski Türklerde 'Tengri' yerine bazı yerlerde 'Kuday' veya 'Ülgen' deniyordu. Ona yardım eden 'Yayık', 'Suyla', 'Karlık' ve 'Utkaçı' gibi büyük yardımcı, insanlara elçilik yapan ve insanları kötü (kara) ruhlardan korumaya çalışan yardımcı büyük ruhlarla 'Umay', 'Aya Maygıl' ve 'Ak Ene' gibi iyi (koruyucu) dişi ruhlar da vardı.

Altaylıların inancına göre göğün üçüncü katında 'Süt Köl', 'Ak Köl', yani rengi süt rengi gibi ak olan bir

göl vardı. İnsanların bütün hayatı ve ruhu bu göle bağlıydı. Bir çocuk doğacağı zaman 'Yayuk' ('Yayuçı') Süt-Ak Köl'e gider, bir damla alır ve bunu yenidoğan bebeğin ağzına damlatarak ona can ve ruh verirdi. Yayık sözcüğü bugün Anadolu Türkleri arasında yaşamakta; içine konan yoğurdun yağını ayırmak için kullanılan tahtadan yapılmış varil şeklindeki kaplara 'yayık' denilmektedir.¹¹⁷

Bazı yerlerde ise 'Yayık' yerine 'Umay' ya da 'Ayısı' görevlendirilirdi. 'Umay'ın çocukların koruyucusu olduğuna ve bu koruculuk görevine, doğum sırasında başlayıp çocuklar ergenlik çağına ulaşana kadar sürdürdüğüne inanılırdı. Plasentaya da Umay denirdi. Günümüzde doğumdan sonra bebeğin eşinin (plasentanın) gelişi güzel atılmayıp, uygun bir yere saygıyla gömülmesi gerektiği inancının temelinde eski Türklerin 'Umay' inancı olabilir. 'Umay'ın adı Anadolu'nun bazı yerlerinde 'homm'u' olarak yaşamakta; çocuklar 'Homm'u' veya 'Hommucuk' geliyor diye korkutulmaktadır.¹¹⁷

Kötü ruhlardan 'Alkarısı' ('Albız') yeni doğum yapmış kadınlara ve yenidoğan bebeklere saldırırdı ('Albasması', 'Albastı'). Hâlâ halk arasında loğusa ile bebeğine doğumdan sonra ilk kırk gün içinde ortaya çıkan hastalıklara 'kırk basması' denir (puerperal ve neonatal sepsis); 'Alkarısı' kırmızı renkten korktuğundan ondan korunmak için loğusanın başına al kurdela ya da yazma bağlanır.¹¹⁷⁻¹²⁰

Eski Türklerdeki Albastı inancının Sümerler ve diğer eski Mezopotamya toplumlarındaki İnsan başlı, aslan ya da boğa gövdeli, kuş kanatlı koruyucu tanrı 'Lamassu' ile ilişkili olduğu, sözcüğün tanrı anlamına gelen 'al' (el) ile birleştirilerek 'Al-lamassu', 'Al-masu', 'Al-bastu' ve 'Albastı'ya dönüştüğü ileri sürülür. Ancak 'Alkarısı' yaptıkları açısından Babil-İbrani mitolojisindeki 'Lilit'e daha çok benzer.

Oglancukların başlarına cem olan sunun (hidrosefali ya da subdural efüzyon) yarmagının tarikasın bildürür.

Göti bitevi (anal atrezi) toğan oğlancukların ilacının tarikasın bildürür.

Ferci bitevi (vajinal atrezi) toğan kızların ilacının tarikasın bildürür.

Oğlancukların zekeri delüksüz ya delügi tar (üreteral atreziya da stenoz) ya delügi gayrı yirden olsa (hipospadias) ilacın bildürür.

Şerafeddin Sabuncuoğlu Sultan II. Bayezid'in şehzadelğinde Amasya'da valilik yaptığı sıralarda özel hekimi Şeyh Mehmed İbn Ahmed Mutetabbib el-Mardinî'nin ricası üzerine bir "Akrabadin" (Farmakope, Kodeks, 1446) hazırladı. Şerafeddin, o zamana kadar bilinen Akrabadin konusundaki kitapları inceleyerek Cürcanî'nin Farsça yazılmış "Zahire-i Harezmsâhi" adlı eserinin son bölümü olan Akrabadin kısmını Türkçe'ye çevirdi.

Şerafeddin Sabuncuoğlu'nun 82 yaşında iken yazdığı ve uzun süren meslek hayatının deneyimlerini anlatan "Mücerrebnâme" (Tıbbi Deneyimler, 1468/1469) 'ülkemizin ilk deneyisel kitabıdır' denilebilir. Kendisi aynı zamanda iyi bir hattat ve şairdi.

Gıyâs İbn Muhammed (ö. 1502[?])

"Kavânînü'l-İlac" adlı kitabın yazarı hekim Muhammed bin Alâeddîn Sebzevârî'nin oğlu olan Gıyâs İbn Muhammedes Sayrafî el-İsfahânî, İsfahan'da eğitim aldıktan sonra bir süre Şiraz'da hekimlik yaptı. Bilgisini artırmak için Amasya'ya gelerek Şerafeddin

Mehmet Ali Paşa (1837 - 1914)

1837'de Kuşadası'nda doğdu. 1864'de Askeri Tıbbiye'yi bitirdikten sonra Maltepe Hastanesi'nde yüzbaşı rütbesiyle çalışırken, hastanenin matbaasında "*Tuhfetü'l Tıp*" ("Tıpta Yeni Çıkan" ya da "Tıp Armağanı") bir kitap çıkardı. Ancak bu kitap 27 Aralık 1867'den, 21 Temmuz 1868'e kadar, 15 günde bir, 16 sayfalık fasiküller halinde, sayfa numaraları birbirini izleyecek şekilde, 15 sayı halinde yayınlandı. İlk 20 bölümü kadın hastalıkları ve gebeliğe ayrılan 240 sayfalık kitabın 94. sayfasından itibaren 25 bölümde boğulma, sarılık, pişik, ağız yarası, göz ağrısı, yılanlık, ihal, kuşpalazı, çıbanlar, boğmaca, çiçek ve kızıl gibi hastalıklar anlatılır ve neonatolojinin ayrı bir uzmanlık alanı olması gerektiği vurgulanır.³¹⁸

1871'de Tıbbiye'de İlm-i Nebatat (Botanik) Muallim Muavini, 1876'da Muallimi ve Okulun Müdürü oldu. Botanikle ilgili telif ve çeviri eserleri vardır. Hacı Ali Paşa ya da Ali Paşa olarak da bilinen Mehmet Ali Paşa 8 Aralık 1914'de İstanbul'da vefat etti.^{319,320}

Nafiz Paşa (1839 - 1929)

Nafiz Hakkı Paşa ya da Tırnovalı Abdurrahman Nafiz Paşa, bugün Bulgaristan'da olan Tırnova'da doğdu. 1864'de Askeri Tıbbiye'den mezun oldu. 1868'de iç hastalıklar ve genel hastalıklar hocalığına getirildi. Çocuk hastalıkları derslerini de verdi. Adolphe d'Espine ve Constant Picot'un "*Manuel des Maladies de l'Enfance*" (1894) adlı kitabını "*Emraz-ı Etfal*" (1889) adıyla çevirdi.

Nafiz Paşa'nın çocuk hekimliğini ilgilendiren diğer eseri Henri Hallopeau'nun "*Traité Élémentaire de Pathologie Générale: Comprenant la Pathogénie et la Physiologie Pathologique*" (Paris 1884) adlı yapıtının mikrobik hastalıklara ayrılan bölümünü "*Mikrob, Emrâz-ı Umûmiyeden Emrâz-ı İntâniye Kısım*" adıyla 1884'de Türkçeye çevirerek 1884'de yayınladığı kitaptır. Henri Hallopeau'nun aynı kitabının mikropların özelliklerine ve etkilerine ayrılan bölümünü de Faik Mehmed Paşa (ö. 1912) ile birlikte "*Emrâz-ı Umûmiye*" adıyla iki cilt halinde Türkçeye çevirerek 1892'de yayınladı. Nafiz Paşa 1899'da saraya tıbbi müşavir, sonra da Sultan II. Abdülhamit'in özel hekimi oldu. 1929'da İstanbul'da vefat etti.^{321,322}

XVI. yüzyılda Venedik'ten göç ederek Osmanlı İmparatorluğu'na gelen, özellikle İzmir ve İstanbul'a yerleşmiş Vuccino ailesinden gelen Nicola Vuccino'nun oğlu olan **Alessandro Vuccino** (Vuçino Efendi; 1829-1893) ilk ve orta öğrenimini İstanbul'da yaptı. O yıllarda Tıbbiye'ye Müslüman olmayan öğrenci alınmadığından Pisa Tıp Fakültesi'nde eğitim gördü. Uzmanlık eğitimi için Paris Tıp Fakültesi'ne gitti. Burada devrin tanınmış hekimlerinden Paul Antoine Dubois'nın (1795-1871) doğum kliniği-ne devam etti ve tanınmış Fransız kadın hastalıkları ve doğum uzmanı Charles Pajot (1816-1896) derslerini izledi. İstanbul'a dönünce kadın hastalıkları ve doğum hekimliği yapmağa başladı.

Kırım Savaşı'nda (1853-1855) ülkemize gelen müttefik ordularda görevli bazı yabancı hekimlerin önderliğinde kurulmuş (1 Mart 1856) kurulan 'Cemiyet-i Tıbbiye-i Şahane'nin (Société Impériale de Médecine de Constantinople) kurucu üyelerinden oldu. 1860'da Tıbbiye'de 'Fenn-i Kibale Muallimi' (ebelik ve doğum hocası) olarak atandı. 1865'de azınlık öğrencilerine ebelik dersi verdi. Bu derslerde kendisine Fransız Madam Ventura ile Belçikalı Madam Roberts yardımcı oldu. 1869'da Ahırkapı'daki Otluk Ambarı'nda ülkemizin *ilk ebelik okulunun açılmasını sağladı*. 1885'te 'Kabileler (Ebeler) Muallimi' olarak görevlendirildi. Tıbbiye'deki hizmetleri nedeniyle 1868'de dördüncü sınıf 'Mecidiye Nişanı', 1883'de ise Ebeler Muallimi görevinde gösterdiği yararlık ve gayretlerinden ötürü üçüncü derece 'Mecidiye Nişanı' ile ödüllendirildi. Beyoğlu İstiklal Caddesi'nde (Grand Rue de Pera) Canzuch Eczanesi'nde muayenehanesi vardı. 6 Şubat 1893 günü İstanbul'da öldü. Vuccino'nun ölümü üzerine, Ebelik Mektebi (Sınıfı) müdürlüğüne Besim Ömer (1862-1940) getirildi.³²⁹

Mıgırdiç Arzumanyan (1853 - 1926)

İstanbul'da doğdu. 1883'de Tıbbiye'den mezun olduktan sonra Paris'e giderek eğitim gördü. Özellikle çocuk ve kadın hastalıkları konusunda çalıştı.³¹⁷

Musa (Moris) Şinasi (1855 - 1929)

Musa Eskenazi 1855 yılında Manisa'da doğdu. On dört yaşındayken ağır bir hastalık geçirdiğinden Manisa'da hastaneye kaldırıldı ve Şinasi adındaki bir hekim tarafından tedavi edildi; 15 yaşındayken kardeşi Salamon ile birlikte sığır taşıyan bir gemi ile İskenderiye'ye gitti. Limanda hammallık yaptı. Tütün ticareti ve sigara imalatı yapan zengin bir Yunanlı, kendi oğlu ölmüş olduğundan ona öz oğlu gibi davrandı. 1892'de ABD'ye göç etti. ABD'de Moris Şinasi adını aldı.

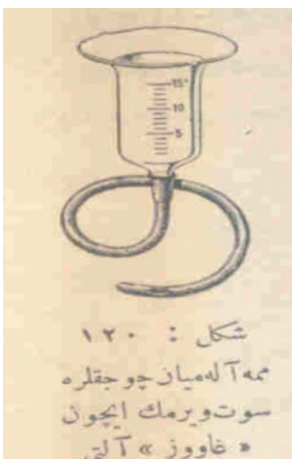
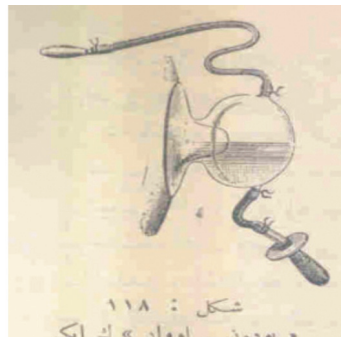
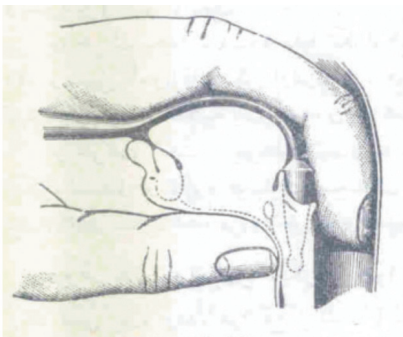
1893 yılında patentini aldığı sigara sarma makinesi devrim yaratan bir yenilikti. 1893 yılında New York'ta kardeşi Salamon ile 'Schinasi Brothers Company' (Şinasi Biraderler Şirketi) adında küçük bir fabrikası kurdu. Osmanlı Devleti'nden tütün, Mısır'dan sigara kâğıdı ithal ederek

İsmail Derviş (1873 - 1932)

Darülfünun'un kurucularından kimyager Müşir Derviş Paşa ile Şevkidil Hanım'ın dört erkek çocuğun sonuncusu olan İsmail Derviş, belki de annesinin doğum sırasında kan kaybından ölmesi nedeniyle doğum uzmanı oldu. Seririyat-ı Viladiye'de (Doğum Kliniği) Besim Ömer Paşa'nın (1862-1940) yardımcısı olarak çalıştı.³³⁸ Sultan Abdülaziz'in 'Mızıka-ı Hümayun Orkestrası' şefi Kamil Beyin kızı Hesna hanım ile evliliğinden doğan çocuklarından biri gerçek adı Hatice Saadet olan ve "Fosforlu Cevriye" adlı eseriyle tanınan Suat Derviş (1905-1972) doğdu. Çocuk hekimliği açısından önemi "Fenni

Vilade" (Doğum) adlı iki ciltlik kitabında (İstanbul: Ahmet İhsan Matbaası, 1927) yenidoğan bebeklerin parmakla endotrakeal entübasyonunu, annenin emmesiyle çalışan meme pompasını, gavajla beslenmeyi ve küvözde bakımı resimlerle anlatmasıdır.

1923'ten itibaren “*Türk Tıp Mecmuası*” adında bir dergi çıkarmaya başladı; bu dergi 1956 yılına kadar yayımlandı. 1932’de emekliye ayrıldı. Bundan sonra hastalarına vefatına kadar özel muayenehanesinde bakmaya devam etti. Atatürk’ün Dolmabahçe’deki son hastalığı sırasında, 15 Ekim 1938’den itibaren Atatürk’ün vefatına kadar (10 Kasım 1938) onu tedavi eden hekimlerden biri oldu. 8 Nisan 1958 günü vefat etti.

Kâmil Berk 2 Mayıs 1930’da ‘Türk Pediatri Kurumu Derneği’nin, ilk adıyla ‘Çocuk Hekimleri Encümeni’nin kurulması girişimini başlatanlardandı. 1931’de göreve başlayan Dernek Yönetim Kurulu’nu Başkan Kadri Raşit Anday, İkinci Başkan Mehmet Kâmil Berk ile diğer üyeler Ali Şükrü Şavlı, İhsan Hilmi Alantar ve Niyazi Ali Özsoy oluşturunuyordu.³⁴⁶

Mustafa Kemal Atatürk (1881 - 1938)

Türkiye Cumhuriyeti’nin Kurucusu Mustafa Kemal Atatürk’ün çocuk sağlığı alanında iki önemli hizmeti oldu. Bunlardan ilki ‘Çocuk Bayramı’dır. 23 Nisan 1920’de Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde Ankara’da açılan Türkiye Büyük Millet Meclisi yeni bir devlet kurulduğunun ilanıydı. Meclis Nisan 1921’de aldığı kararla 23 Nisan gününü yeni Türk devletinin ilk bayramı olarak ‘Hâkimiyet-i Milliye Bayramı’ adıyla kabul etti.

6 Mart 1917’de İstanbul’da kurulan ‘Himaye-i Etfal Cemiyeti’ Birinci Dünya Savaşı yıllarında şehit çocukları ve kimsesiz çocuklara önemli yardımlarda bulunmuştu. Ancak savaş ortamında yeterince etkili olamadı, sadece Kırklareli’nde şube açabildi. Dernek Kurtuluş Savaşı’nda aynı amaçla çalışmak üzere 30 Haziran 1921 tarihinde Ankara’da faaliyetlerine tekrar başladı. Yeni Türk devletinde kurulan ilk dernek olan ‘Himaye-i Etfal Cemiyeti’ (Çocuk Esirgeme Kurumu) kuruluşundan itibaren Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı ve Başkomutan Mustafa Kemal Paşa’nın desteğini aldı.

1920’li yılların Türkiye’si, bebek ve çocuk ölümleriyle dünya ortalamasının çok üzerinde idi; bazı bölgelerde ilk yaş ölüm oranı %80’e çıkmıştı. Çocukların sağlık durumlarının en kısa zamanda düzeltilmesi gerekiyordu. 23 Nisan 1922’de Ankara’da yapılan ilk kutlamalarda askerlerin yanı sıra öğrencilerin ön plana çıkmaya başladı. 1923 yılı başlarında İstanbul’daki ‘Himaye-i Etfal Cemiyeti’ni de şube olarak bünyesine alan ‘Türkiye Himaye-i Etfal Cemiyeti’, bütün yurttaki şubeleri açtı. 1935 yılında ‘Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu’, 1981 sonrası ise ‘Sosyal Hizmetler ve ‘Çocuk Esirgeme Kurumu’ adını aldı.

Mustafa Kemal’in desteğini alan ‘Himaye-i Etfal Cemiyeti’ 23 Nisan 1923’te dernek adına yardım toplamaya başladı. 23 Nisan, 1925 yılında ‘Çocuk Günü’, 1926’dan itibaren ‘Hâkimiyet-i Milliye Bayramı’ yanında ‘Çocuk Bayramı’ olarak da kabul edildi. İlk kapsamlı çocuk bayramı kutlamalarına 23 Nisan 1927 yılında başlandı. ‘Çocuk Bayramı’ 1929 yılında ‘Çocuk Haftası’ adıyla yedi güne çıkarıldı. Böylece çocukların

Başkanı olarak görevde kaldı. Son yıllarını tek çocuğu olan ve Almanyada yaşayan çocuk hekimi kızının yakınındaki bir dinlenme evinde geçirdi. 3 Ocak 1992'de de vefat etti. Münih'e yakın Besseringen'de toprağa verildi.

Çocuk Sağlığı ve Hastalıklarının hemen her konusunu içeren 12 cilt kitabı vardır. Bunlardan önemlileri: "*Çocuk Uzviyetinde Suyun Hayati Ehemmiyeti ve Tavazzu Bozukluğuna Ait Hastalıklar*" (İstanbul: Kenan Matbaası, 1938); "*Çocuk Bakımı*" (İstanbul: Akkaya Matbaası, 1942); "*Çocuk Hastalıkları Teşhisi*" (İstanbul: Işıl Matbaası, 1951); "*Çocuk Sağlığı*" (İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1955); Cihat Tahsin Gürson ve Olcay Neyzi ile birlikte "*Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları*" (İstanbul: Yenigün Matbaası, 1973); "*Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Cilt 1*". (İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1976). Çevirileri de vardır: "*Çocuk Patolojisinde Terbiye Hataları*" (Josef Friedjung'dan çeviri; İstanbul Üniversitesi yayınları, 1940"); "*Küçük Çocuklarda Zekâ Muayeneleri*" (Charlotte Büher ve Hildegard Hetzer'den çeviri; İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1941); İhsan Hilmi Alantar ile birlikte "*Çocuklarda biyolojik bilgiler*" (Joachim Brock'dan çeviri; İstanbul: Maarif Matbaası, Cilt I, 1941; Cilt II, 1945). Bunların dışında Türkçe ve yabancı dilde 81 makalesi yayınlanmıştır.^{358,377-380}

Sezai Bedrettin Tümay (1901 - 1986)

27 Mayıs 1901'de İstanbul Küçük Mustafa Paşada doğdu. Babası Bahriye Nezareti Tahrîrât Başkâtibi Hafız Mehmet Bedreddin Bey, annesi Fatma İclâl Hanımdır. İlk öğrenimini Gül Camii karşısındaki mahalle okulunda, orta öğrenimini Fatih Merkez Rüştiyesi'nde, Gelenbevi Sultanisinde, geri kalanını da Vefa Lisesinde tamamladı. 1920'de önce Darülfünun Tıp Medresesine (Fakültesi), sonra da askeri bölümüne girdi. 1926'da üçüncülükle fakülteyi bitirdi. Ancak belinden bir rahatsızlık geçirdi; 1928'de emekli olarak askerlikten ayrıldı. Hastalığı sırasında, çok istediği cerrahi uzmanlığından da vazgeçti. Cerrahi olma-

yınca ürolojiyi düşündü ve önce böbrek hastalıkları üzerinde bilgi sahibi olmaya karar verip 1927'de Tıp Fakültesi İkinci Dahiliye Kliniğinde Müderris Neşet Ömer'in (İrdelp) yanına asistan oldu. 1929 sonuna kadar bu görevde kaldı. Ancak ürolojiyi benimseyemedi. Bunun üzerine bakanlığa başvurdu ve Darülaceze Çocuk Yuvası'na asistan olarak atandı. Sonra Şişli Etfal Hastanesi Çocuk Servisine gönderildi; 1931'de uzman oldu. Aynı yıl Üsküdar Çocuk Bakımevi'ne başhekim ve çocuk hastalıkları uzmanı olarak atandı. 1940 yılının sonuna kadar burada çalıştı; bakımevinin gelişmesinde büyük katkıları oldu. Bu görevde iken, 1939 yılı başlarında Fransa'ya gönderildi. Beş ay özellikle Paris'te çocuk hastalıkları kliniklerinde incelemeler yaptı. 1940 yılında doçent, 1951'de profesör oldu. 1957'de İhsan Hilmi Alantar emekli olunca klinik direktörü olarak atandı.

1960'da Şevket Salih Soysal 147'ler gurubu içinde üniversiteden uzaklaştırılınca, klinik ve kürsünün yönetimi ile görevlendirildi. Bu göreve, önce İstanbul Üniversitesi

**GÜNEŞ TIP
KİTAPLARI**

www.guneskitabevi.com
info@guneskitabevi.com

ISBN 978-975-277-655-5

9 789752 77655 5